

بر مشکلات تحریم، تضعیف بنیان‌های تولیدی و به خصوص سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی به دلیل استفاده از نرخ ارز اسمی و سرکوب توان تولید داخلی، خروج سرمایه و جهش‌های ارزی سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۰ و ادامه آن تا پایان نیمه اول سال ۱۳۹۹ و همچنین تأثیر سیاست‌های بازار داخلی بر بازار خارجی، بدهی بنگاه‌ها به بانک‌ها و... بوده است. (ج) شایان ذکر است جهش‌های نرخ ارز از طرفی موجب افزایش فزاینده هزینه مبادله و افزایش هزینه تأمین مواد اولیه، واسطه‌ای و سرمایه‌ای تولید شده و با توجه به وابستگی بالای تولید داخلی کشور به واردات، قدرت رقابت تولید داخلی بیشتر کاهش یافته و موجب از دست رفتن بازارهای صادراتی نیز شده است. از طرف دیگر جهش‌های ارزی با ایجاد نااطمینانی در وضعیت بازارها موجب بی‌نظمی در واردات نیز شده است. این امر در بلندمدت منجر به بدتر شدن رابطه مبادله و تضعیف بازرگانی خارجی ایران در سطح منطقه و بین‌المللی شده است. (د) همچنین صاحبان سرمایه در دوره مورد بررسی، ترجیح داده‌اند بخشی از دارایی و درآمد خود را، با هدف حفظ و انباشت سرمایه در جایی سرمایه‌گذاری یا پس‌انداز کنند که ثبات و امنیت حاکم باشد و چشم‌انداز روشنی از فضای رشد و سرمایه‌گذاری پیش‌رو باشد. در واقع آمار ورود یا خروج سرمایه ارزی به کشور، نه فقط یک متغیر اقتصادی، بلکه

شده در سال‌های تحریمی ۹۱ و ۹۲ به ترتیب ۴ میلیارد و ۶۶۲ میلیون دلار و ۳ میلیارد دلار بوده و این رقم در سال‌های ۹۷ و ۹۸ به ترتیب به ۲/۳ میلیارد دلار و ۱/۵ میلیارد دلار رسید. متوسط سرمایه خارجی جذب شده در چهار سال دوم دولت روحانی حدوداً ۸ میلیارد دلار بوده که حاکی از کاهش ۲/۵ برابری این متغیر در مقایسه با دولت قبل از خود را دارد. (ز) بدون شک کرونا و اعمال محدودیت‌های کشورهای در مرزها و مراودات تجاری خود نیز بر کاهش تجارت خارجی و صادرات در سال ۱۳۹۹ بی‌تأثیر نبوده است.

انعکاسی از ارزیابی فعالان اقتصادی در مورد ظرفیت رشد و توسعه سرمایه‌گذاری در کشور نیز هست. به عنوان مثال بررسی‌ها نشان می‌دهد که در مجموع ۴ سال دولت دهم در حدود ۱۸ میلیارد و ۶۲۰ میلیون دلار سرمایه خارجی جذب شده و این رقم در کل دولت یازدهم با وجود داشتن برجام ۶ میلیارد دلار کاهش پیدا کرد. بعد از خروج امریکا از برجام یعنی از ابتدای سال ۹۷ و آغاز سری جدید تحریم‌های بی‌رحمانه، وضعیت سرمایه‌های جذب شده حتی به مراتب بدتر از سال‌های ۹۱ و ۹۲ شد که در آن سال‌ها نیز تحریم بودیم. سرمایه جذب